

Agata Brylka-Jesionek
Maciej Droń

Muzeum Górnośląskie w Bytomiu

Wystawa pt. „Historia plakatem pisana. W 110-lecie Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu”

2 lipca 2020 r. w gmachu Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu odbyło się otwarcie wystawy jubileuszowej. Ekspozycję w trzech odsłonach będzie można oglądać do 24 stycznia 2021 r. Celem wystawy jest zaprezentowanie historii Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu przez pryzmat jednej z najważniejszych jego misji, czyli wystawiennictwa. 110. rocznica utworzenia bytomskiej placówki muzealnej stanowi okazję do przypomnienia najbardziej spektakularnych, a czasem również odrobinę kontrowersyjnych dla współczesnego odbiorcy wystaw stałych, czasowych i objazdowych. Fizycznym śladem przeszłych ekspozycji są zachowane w zbiorach Działu Historii i w archiwum Działu Promocji plakaty i afisze informujące i zapraszające na wystawy muzealne. Najstarszy zachowany plakat pochodzi z czasów początków powojennej działalności muzeum w Bytomiu, czyli z roku 1949. W kolejnych trzech odsłonach zaprezentowane zostaną plakaty najpierw z lat 50. i 60., następnie z lat 70., 80. i 90. XX wieku, na samym końcu zaś te współczesne.

Na wystawie przypomniano różnorodne plakaty i afisze. Ich wygląd był często wyrazem aktualnych trendów w sztukach graficznych. Wiele spośród nich zostały wykonane przez znanych i cenionych artystów grafików. Wśród nich należy tu wymienić: związanego z ASP w Katowicach i organizatora Biennale Plakatu Polskiego w Katowicach Tadeusza Grabowskiego (1929–2020), przedstawiciela tzw. polskiej szkoły plakatu i wykładowcę ASP w Warszawie Józefa Mroszczaka (1910–1975), czy też scenografa w Teatrze Śląskim w Katowicach oraz wykładowcę na Wydziale Pedagogiczno-Artystycznym Uniwersytetu Śląskiego Zenona Moskwę (1929–1992). Na ekspozycji znajdują się również dużo skromniejsze afisze z czasów PRL-u,

których siła oddziaływania polegała na nośnym i atrakcyjnym tytule wystawy, a także dobrze dobranym foncie, który dodatkowo przyciągał uwagę odbiorcy kolorem. Prezentowane plakaty mogą być również wyznacznikiem kondycji finansowej muzeum w danym czasie. Przykładem tego są afisze odręcznie sporządzane w trudnych latach transformacji systemowej na początku lat 90. XX w. Przełomowe dla plakatu muzealnego było upowszechnienie się na przełomie wieków fotografii cyfrowej. Współczesne plakaty pociągają odbiorcę żywą barwą i różnorodnością środków wyrazu. Zaprezentowanym plakatom towarzyszą fragmenty recenzji wystaw publikowanych na łamach prasy codziennej oraz w oficjalnych dokumentach.

Ekspozycja została wzbogacona o dodatkowe, unikalne eksponaty związane z funkcjonowaniem muzeum w minionych dziesięcioleciach. Pojawiły się niepublikowane wcześniej zdjęcia, prezentujące dawny wystrój muzeum, wygląd wystaw i historyczne wernisaże. Szczególnie interesujące są te ukazujące przedwojenne budynki i wnętrza bytomskiej placówki muzealnej. Zaprezentowanie archiwalnych zdjęć jest pretekstem do przypomnienia sylwetek wielu muzealników, którzy przez lata przyczyniali się do rozwoju Muzeum Górnośląskiego. Ponadto dzięki nim prześledzić można historię technik wystawienniczych.

Dodatkowo z archiwum instytucji zostały wydobyte i umieszczone wśród innych eksponatów oficjalne dokumenty dotyczące funkcjonowania placówki. W gablotach zaprezentowane zostały m.in.: pochodząca z końca lat 40. XX w. księga odwiedzin, katalogi dawnych wystaw, szpule z biletami oraz inne przedmioty związane z muzealną codziennością.

Wyjątkowym eksponatem, a właściwie zespołem eksponatów, jest kamień węgielny obecnego gmachu głównego Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu, wzniesionego na przełomie lat 20. i 30. XX wieku na ówczesnym placu Moltkego (dziś Jana III Sobieskiego). Decyzja o jego budowie w pogranicznym Bytomiu, traktowanym jako *sui generis* „okno wystawowe” niemieckiej kultury na Górnym Śląsku, skierowana była głównie do mieszkańców położonego po drugiej stronie ówczesnej granicy państwowej województwa śląskiego. Muzeum miało być niemiecką odpowiedzią na plany rozwoju kulturalnego polskiego Górnego Śląska, śmiało zarysowane i energicznie realizowane przez sanację śląską na czele z wojewodą Michałem Grażyńskim. Brak środków, a takimi dysponowała dzięki autonomii śląskiej strona polska, spowodował, że zdecydowano się na budynek wielofunkcyjny, którego inwestorem była Miejska Kasa Oszczędności w Bytomiu. Dla ówczesnego muzeum miejskiego, któremu wraz ze zmianą siedziby wyznaczono rolę muzeum regionalnego (zmieniając zarazem jego nazwę

na Oberschlesisches Landesmuseum, w dużym modernistycznym gmachu przeznaczono cztery kondygnacje z obszernymi salami ekspozycyjnymi i zapleczem magazynowo-biurowym. Uroczystego wmurowania kamienia węgielnego dokonano 18 czerwca 1929 roku, co szczegółowo zrelacjonowała ówczesna prasa. 3 marca 2020 roku pracownicy Działu Technicznego Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu wymontowali wmurowany w podziemiach budynku granitowy kamień węgielny, za którym znajdowała się szczelnie zamknięta metalowa tuba. Po jej otwarciu w muzealnej pracowni konserwatorskiej stwierdzono, że zawartość dokładnie odpowiada zachowanym relacjom, a stan wszystkich obiektów jest doskonały. Oprócz odręcznie wykaligrafowanego i podpisanego przez uczestników uroczystości (na czele z nadburmistrzem Adolfem Knakrickiem) aktu erekcyjnego, zawierała aktualne wydania gazet, dokumenty dotyczące Miejskiej Kasy Oszczędności, listę członków władz miejskich, plan miasta, wykaz aktualnych cen materiałów budowlanych i produktów spożywczych oraz kopertę z bilonem.

W związku z ograniczeniami konserwatorskimi oryginał aktu erekcyjnego ekspozycyjny był tylko przez kilka dni po otwarciu wystawy, a następnie zastąpiono go kopią. Podobnie kopiami zastąpiono inne dokumenty papierowe stanowiące zawartość tuby. Po zakończeniu wystawy całość zostanie ponownie umieszczona w niszy za powtórnie wmurowanym kamieniem węgielnym, gdzie znajdzie się również dokument upamiętniający otwarcie kamienia węgielnego z okazji 110. rocznicy istnienia w Bytomiu muzeum.

Agata Brylka-Jesionek, Maciej Droń

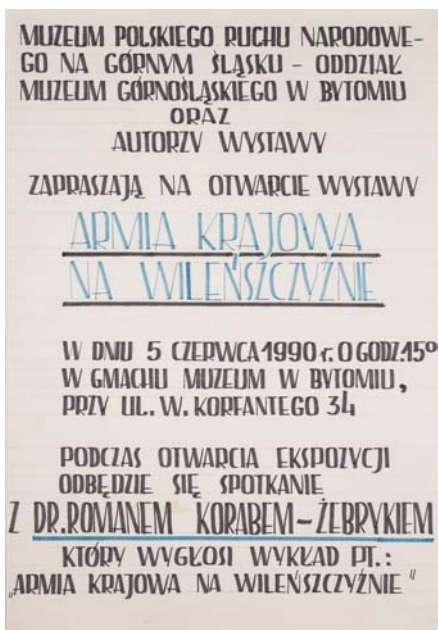
Fragment wystawy czasowej pt. „Powstanie i rozwój życia na ziemi” (1952)

Uroczystość wmurowania kamienia węgielnego pod nowy budynek muzeum (18 czerwca 1929)

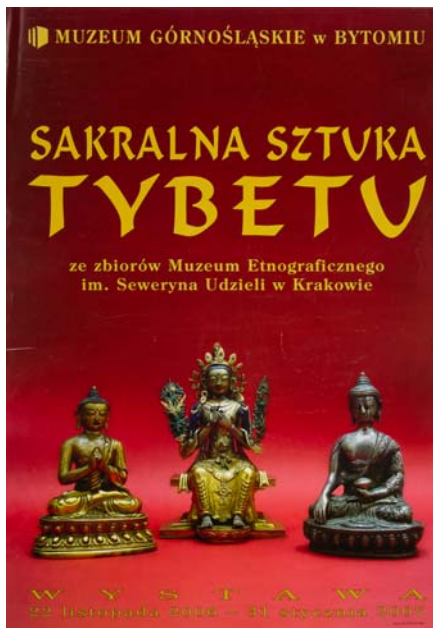
„Wystawa historyczno-społeczna” (1949)

Wystawa pt. „Armia Krajowa na Wileńszczyźnie” (czerwiec 1990)

Wystawa pt. „Kultura śląska za pierwszych Piastów” (1960)

Wystawa pt. „Sakralna sztuka Tybetu ze zbiorów Muzeum Etnograficznego im. Seweryna Udzieli w Krakowie (22 listopada–31 stycznia 2007)

Wystawa z cyklu „Z ekologią na ty” – „Co w budkach piszczy?! (luty–kwiecień 1996)